

共赴现代化之约

(باسى 1 - بەتتە)
 «بەس جۇلدىز شىعىستان كو- تەرلىسە جۇڭگوغا قۇت» قامقا بىلەن كىتابىن ارقاۋ ەتىپ، ساخانلىق كوركەمونەر سارا تۇنىدىسىن تۇلالاۋ ءارى ونى خوتانىلىك ما- دەنيەت تانىقىسىنا اينالدىرۇ .
 سارا تۇنىدىنى جارقىقا شعارۇ برەگەي شعارماشلىق، ورنىنداۋ ۇجىمىن قاچەت ەتە- دى . بەيجىڭ قالاىلىنىڭ شىنچىياڭغا كومەك- تەسۇ خوتان قولباسلىقى شىتابى، خوتان اى- ماقتىق پارتكوم ۇگىت ءبولىمى بەيجىڭ قالاىلىق پارتكوم ۇگىت بولمىنىن كومەك ءبولمى زور كۇشەن قولداۋ كورسەتىپ، وسى مىندەتتى بەيجىڭ وين - ساۋىق توپىنا تاپسىردى .

تەك «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرد- سە جۇڭگوغا قۇت» دەگەن جازۇ ورنەكتەل- گەن حان پاتشالىعى داۋىرىندەگى قامقا بىلك- قاپ قانا بار ، ەشقانداي جازبا ەرەك جوق، قالاى جاساۋ كەرەك؟ قانداي كوركەمونەر ءتۇرن قولدانۇ كەرەك؟ بۇل بەيجىڭ وين - ساۋىق توپىنىڭ نەگىزگى جاۋاىپتالارى قىزمەت ورنالاستىرۇن تاپسىرىپ الەاننان كەيىن ءدوپ كەلگەن ماغدادي الدى ماسەلە بولدى .

وسدان سوڭ، بەيجىڭ وين - ساۋىق توپى پارتكومنىڭ شۇجىي، الفا باستى جۇ جياچىن مەن قىزمەتتەستەرى توپىنىڭ 9 ئەتەر - ۇيسر- مەسىن، 12 كوركەمونەر ءتۇرن تۇگەل سالالاپ شىقتى، وپەرا، يەسە، ئىي تەاترى، مۇزىكالىق تەاتر، ان - ئىي تەاترى... بىر - بىردەن تالقىلانغان كەيىن، ەڭ سوڭىندا ئىي تەاترى بولۇن تۇراتتىردى . ئىي تەاترىندا كوڭل كۇيدى جاقىي بەينەلەۋگە بولادى، وتە كۇر- دەلى وقىعالي بايانداۋدىڭ قاچىتى جوق .

شىنچىياڭ مۇراجىبىندا ساقتالغان «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرىلسە جۇڭگوغا قۇت» قامقا بىلەن كىتابى جۇڭگوداى تۇغىشى توپىنى شەتەلگە (شەكارادان) شىعارىپ كورمەگە قويۇغان تىم سالىنغان مادەنى مۇرا، مەملەكەت- تىك 1 - دارەجەلى مادەنى مۇرالاردىڭ شىش- دەگى سىرەك كەزدەستەنن بۇىم جانە وڭاي بۇلەننىن بۇىم رەتىندە ەرەكتەش قورعالادى .

وسى قامقا بىلەن كىتاب ورنەكتىڭ شىشندە باقى قۇسىنىڭ، قۇت جانۇارىنىڭ، اى جولىبا- رىستىڭ مۇنار شىشندە، جۇلدىزدار ارانىندا جۇرگەنى بەينەلەنگەن، ورنەگى وزگەشە، جاقىلىقتىڭ نىشانىن اڭعاتىدى . «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرىلسە» دەگەنى ۆەنە- را، يۇپىتەر، مەركۇرى، مارس، ساتۇرىن بەل- گىلى مەزىم شىشندە كۇن شىعۇدان بۇرىن شى- ەستا بىردەي كورنسىە، بۇرىنعىلار مۇنداى استرونومىيالىق قۇبلىس مەملەكەتنىڭ گۇلدەنپ - كوركەبەتىندىگىن اڭعاتىدى دەپ بىلگەن .

ونىڭ ماڭىزدى تارىخى قۇنىن، مادەنيەت قۇنىن جانە رەال ماڭىزىن ەسكەرىگەن بەيجىڭ وين - ساۋىق توپى اسا مىقتى جاسام- يازدىق ۇجىمىن ۇيمەدالاستىرۇدى ۇيعاردى . جۇڭگو بىيشىلەر قوعامىنىڭ ورنىناسار ءتوراعاسى ۋاڭ گى، بەيجىڭ ئىي شۇبۇدان- نىڭ ورنىناسار باستى شۇي رۇي، جۇڭگو سىيەفوئىا وركەسترنىڭ جاس كوپوزىتورى ياڭ فان، جۇڭگو ساخانلىق اسەمونەر قوعام- نىڭ ورنىناسار باستى لىۋ كىدۇڭ، جۇڭگو ان تەاترى، ئىي تەاترى تەاترخانىسىنىڭ جە- تەكشى كىم جوبالاۋشىسى ياڭ دۇڭلىن...

وسى ءىزىبەنىڭ بىرىتىندەپ قالىپتاسىۋى «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرىلدىنىڭ» جاساۋشىسى، بەيجىڭ وين - ساۋىق توپىنىڭ ورنىناسار بىس دىرەكتورى دۇڭ نىڭنىڭ كو- گىلىنە سەنىم سىيادى .

ەندىگى جەردە شىنچىياڭغا بارۇ، نىباغا بارۇ، خىكايىا زىدەۋ كەرەك . ءىزىدىڭ زامانىمىزدان بۇرىنقى 2 - عا- سىردىڭ الدى - ارتىندا، كۇنلۇن تاۋىنان باستاۋ الەان نىيە وزەنى تاكلامكان قۇمىدى شولەنن وتەننىن جولىا ءىر جاسىل القاپتى قالا ەلن دۇنيەگە اكەلدى، ول — جىڭجۇە ەدى .

«جانناما . باتسى ۇڭىر خىكايىاسىندا» ەستەلىككە سىنۇنىشا، جىڭجۇە «چانناما دەيىن 8820 شاقىرىم، 480 ونباسى، 3860 ادا- مى، 500 اسكەرى بار . جىڭجۇەدە بىاسى جاساۋىل، وڭ - سول ساردار، بەكتەت بىسى

سىياقتىلاردان، ءىر - بىردەن بار» . مۇنان ونىڭ خالىق سانى كوپ بولماسا دا، جاعراپىي- لى ورنى سالىستىرمالى تۇردە ماڭىزدى بولغان قالا ەلى ەكەندىگىن كورۇگە بولادى . نىبا ەسكى جۇرتىنان قازىپ سىنغان مادەنىي مۇرالارغا قاراعاندا، جىڭجۇە كەزىندە جىبەك جولىنىداى بەكتەت ەكەن .

وسنىڭ الدىندا، نەگىزگى جاسامپازدىق ۇجىمىنىڭ مۇشەلەرى خوتانغا بارىپ كورمە- گەن بولاتىن، جالغىز قامقا بىلەن كىتاب پەن شى- قانداى تۇسىنىك جوق نىبا ەسكى جۇرتى ال- دىندا، مۇلدە بولپ كورمەگەن بايتانىستىق پەن داعارارۇ كوپىشلىكتىڭ كوكەيىن شىراپ الەان ەدى .

ئىر تاقىباشاعا جازىلغان ەكى ەسىم شىنچىياڭ مۇراجىبىندا، بىاس رەجىسسەر ۋاڭ گى اڭىزا اينالغان قامقا بىلەن كىتابىي الەاش رەت كوردى . «الەاش كورگەندە، ونى تاققان قاير بەسنىڭ سالالاۋاتى قانداى ەكەندىگىن وىلادىم؟ ولە - ولگەنشە نەلكەن ۇز كەشەگەن؟ مەن بۇل خىكايانىڭ ءتۇبىنى بولسا كەرەك» .

خوتان مۇراجىبىندا سەنارىيى شۇي رۇيدى سۇرەتتەگى ءىر الەاش تاقىباشا باۋراپ الدى، ول نىبا ەسكى جۇرتىنان قازىپ ال- ەان، وڭ بەتتە مەن فىلڭ، اسىل تاسپەن، سالىم جولىادىم، ارتقى بەتتە، چۇنجۇن، اسنە ءىر - ءىرمىزدى ۇمىتپاتىق دەپ جانۇشا جازىلغان ەدى . سول ءىر ساتتە، «فىلڭ» جانە «چۇنجۇن» دەگەن ەكى ەسىم شۇي رۇيدىڭ ەسىندە قالاتى .

نىبادان قازىپ سىنغان تاقىباشالاردا «چۇنجۇن» كوپ كەزدەستەدى، ارەولوگىتار ونى سول كەزدەگى وتە بەدەلدى ادام بولۇى ءىبسى دەپ قارادى . سول جەردەگە- لەردىڭ مۇنداى ابقىن ورتا جازىق ەرەكشەلە- گى بار جول - جوسىن قولدانۇى ولاردىڭ جۇڭخۇا مادەنيەتنى شىنايى مويىنداغاندىن تۇسىندىردى .

نىباغا باراتىن جول كۇدىر، تاڭىرەتڭ ساعات 16 نىيە اۋدان قالا شىغان سىچى، 150 كىلومەتەردەي جول باسپ، اۋتوكولىكپەن 5 ساعات ءچۇرىپ ارەڭ جەتۇگە بولادى . «باعىتىمىزدى مۇلدە بىلمەي قالىدق، اۋتوكولىكتە ارلى - بەرلى تەگىسەلپ وتىرىپ تالاي - تالاي قۇم توبەشكىكتەردەن وتىش، اسقازاننىمىزدىڭ استىك - كەستەش شىعىپ، كوزىمىز قاراۋىتىپ، باسىمىز اينالىپ كەتتى، سوندا دا تىتتەي دە دەمالعىمىز جوق» . ئىي رەجىسسەرى ۋاڭ جىياۋۋان بىلاي دەدى:

كەيىنگى شىعارماشلىق بارىسىندا اتتەگەن - اى بولماۋى ءۇشىن، جولىا كورگەن - بىلگەندە- رىمەدى جازىپ اۋدى جوسپارالدىم . 6 - ايداعى نىبادا كۇن شىچىپ تۇرادى . سىنىپ جاتقان توراڭى دىڭگەكتەر، جەل جە- مىرگەن بۇددا مۇناراسى، تۇرعىن ۇيلەردىڭ ويرانالغان ورنى، جەمىسى باقىنىڭ قىراندى- لارى... كوپىشلىك خىكايىاغا پايدالانۇعا جا- راتىن شىعارماشلىق ماتەرىيالدارنىڭ وتە شەكتى ەكەندىگىن بايقادى .

قۇمىدى بوران كەلەتىندىگى الدىن الا ەسكەرتىلگەندىكتەن، ماتەرىيال جىناۋىشلار قوسىنى ءىر ساعااتتاي عانا اىيالدادى . كوپىشلىك سول جەردىڭ وزىندە وي جۇگرتۇ جانە ۇز كوزىمەن كورۇ ارقىلى وسى تەاتردى نەلكەن جاساۋ كەرەكتىگىن، ارى، ءسوز جوق، جاساپ شىعۇ كەرەكتىگىن ءتۇسىندى، دۇڭ نىڭ مۇنى وسى ءىر ساعاات- تاغى ەڭ ۇلكەن تابىسىمىز دەپ ءىلدى .

«قۇمىدى شولەن قورشالىپ جاتقان شاعىن جاسىل القاپتا ارعى زامان ادامدار اقىل - پاراساتتارى مەن ۇمىتتەرىلكتەرى ارقىلى تابىعاتقا ۇيلەسىپ، تۇرمىستارىن جاقسارتقان، بۇل ادامدى ەرەكتە تاڭ قالىدردى» . ۋاڭ گى بىلاي دەپ قارادى: كۇنى بۇگىنگە دەيىن، مۇنداى بەرەكە - بىرلىكتىڭ، قايرىمەدىلە- تىڭ، تاباندىلىقتىڭ كۇشى شىنچىياڭدا الى دە بارلىق جەردە، كەز كەلگەن ۇاقىتتا كەزدەستەدى .

ون نەشە مىۋىتتىق دەمالس ۇاقىتىندا، سول جەردەگى ءىر قىزمەتكەر كوپىشلىككە تۇرالغان نان بەردى، تاغى اسىنغان ءىر ۇلكەن تەرمۇس سىپ، كوپىشلىككە شاي قۇيدى .

«سول نان وتە ءدامدى سەزىلدى، وىت- كەنى وندا قىلاس پەن مەبىرىم بار ەدى . خوتاننان نىيە اۋدانىنا، ودان ارى نىبا ەسكى جۇرتىنا دەيىن، ۋاڭ گى جىياۋنىڭ كوڭلىنىدە سول ءىيدىڭ سۇلباسى نوپايالاندى . شۇي رۇي نىبادان كەرتەندە ءىر كىش- كەنتاي بۇتاق سىپ، قۇمعا «ءىزىدى ۇمىتپا- گىز» دەپ جازدى .

«ۇش سويىنىڭ» سابازدىق تولسۇى بەيجىڭگە قايتىپ بارغاننان كەيىن، ۋاڭ گى مەن شۇي رۇي خىكايانىڭ نەگىزگى جۇلگە- سىن اڭعارانداى بولدى . نەگىزگى كەيىپكەرلەر فىلڭ، چۇنجۇن، جىياتى . «جىياتى» دەگەن ادام اتى دا مۇرا- جايداعى حات - قاعازداردان، تاقىباشالاردان تاڭداپ سىنغان ەسىم ەدى .

ۇلى خاننىڭ شكارا قورعاۋشى ساردارى فىلڭ، جىڭجۇەنىڭ باسىشىنىڭ قىزى چۇنجۇن، سولتۇستىكتەگىلەردىڭ باسىشىنىڭ ۇلى جىياتى . 3 كەيىپكەر ۇقساماعان جەردەن كەلگەن، الەاش كەزدەسكەندەگى قايشىلىقتان بىرىتىندەپ تاتۋالاسپ، شىنايى مويىنداى . ايتەسەدە قايشىلىق قالاى باستالپ، ەڭ سو- گىندا ولار قالاى ناتۇالسادى؟

سوعسى كورنىستەرى كەرەك مەس، قىان - كەسكى قارسىلاساۋ دا قاجەتسىز . 1 - نۇقتاسىنان 20 نەشەنشى نۇقتاسىنا دەيىن، سەنارىيالشلار باستان - اباتق قايشىلىقتى قالاى كوكەيىگە قونمەدى بەينەلەۋدى وىلاپ داە- داردى . الايدا، قايشىلىق بولماسا، اڭگىسەلەۋ جالاڭ بولپ، تۇنىدى جانسىز بولپ قالاتىن ەدى .

«فىلڭ مەن جىياتىنى جىڭجۇە قورعانىندا كەزدەستىرىپ، ولاردىڭ قاتىقىسىنا جول بەرىپ، جىڭجۇە قورعانى بىرگە قورعاۋ با- رىسىندا بەراستىرۇ كەرەك» . شۇي رۇيدىڭ بۇل وىيىن ەستىگەن ۋاڭ گىنىڭ نەشە كۇنىنەن بەرى ابرىجان كوڭل كۇيى جادىراي قالىدى . بۇل تۇرالى خىكايىا تابىلدى .

شەكارانى قورعاپ جاتقان فىلڭ سولتۇس- تىكتەگىلەردىڭ شابۇلىنا قارسى تۇرغان كەزدە جىياتىمەن بىرگە قۇمىدى شولە قاما- لىپ قالاتى، موناختار ونى جىڭجۇە قورعانىا جەتكىزىپ سالادى، جىڭجۇەنىڭ باسىشىنىڭ قىزى چۇنجۇن مەن بۇقارانىڭ ەتەنە بايىلا- نىستامى تۇرمىسى فىلڭ مەن جىياتىنىڭ ارانىس- داعى وشپەندىلىكتى قىلادى . جىڭجۇە قور- عانى قۇمىدى بورانىنىڭ ويرانداۋىنا ۇشرا- عاندا، فىلڭ مەن جىياتى بىرگە قالا قورعا- نىن قايتا سالپ، دوستىق ورناتادى . سو- گىندا فىلڭ جىڭجۇەنى قورعاۋ جولىندا قۇربان بولپ، سۇبىكتى چۇنجۇن مەن جىڭجۇە بۇقاراسىنا ۇلى حان پاتشالىقنىڭ سالتاتىنا دەگەن شەكسىز تالپىنىسىن قالدردا- دى .

ئىي تەاتردىندا، جىڭجۇەنىڭ باسىشى ەڭ سوڭىندا فىلڭنىڭ قامقا بىلەن كىتابىن قابىل- داپ، ونىڭ ۇلى حان پاتشالىقنىڭ شەكارا قورعانىن قورعاۋ سەنىمى مەن بورىشىن جال- ەاستىرادى . بۇل وقىعا ارەولوگىتاردىڭ ەسكى جۇرتتاعى قايرىداى قامقا بىلەن كىتاب تاققان ادامنىڭ سالالاۋاتى — جىڭجۇە اقسۇبە- گىنىڭ باسىشى دەگەن تۇجىرىمىنان دا كەلگەن، بۇل قامقا بىلەن كىتابى ورتالىق اكىمپات بەرگەن، سول كەزدەگى حان پاتشالىق ورتا- لىق اكىمپاتىنىڭ سول جەردى باسقارغاندىن دا لەلدەيدى .

كومەدىيالىق ەلمەنىشتەرگە جانى قۇمار ۋاڭ گى شۇي رۇيدىڭ «ۇش سويىنىڭ» كورنىسىن قوسقان كورگەندە قۇانىپ كەتتى، ءسويتىپ، بۇل كورنىسى تۇتاس تەاترداعى جارقىن تۇيىنىدەردىڭ بىرىنە اينالدى . شىنچىياڭنىڭ مۇراجىبى مەن نىبا ەسكى جۇرتىنان رەجىسسەرلەر بۇددا ەدىنىنىڭ قىسۇار ەسكەرتكىشتەرىن كوردى ارى خوتان ايباعى شەريا اۋداننىڭ داماكو بۇددا ەدىنى ەسكى جۇرتتارى شوعىرنا ارنايى بارپ، بۇدخاننىڭ، بۇدتازدىڭ، قايرىعا سۇ- رەتتەردىڭ تارىچىن، بەت - بەينەسىن، ەرەك- شەلگىن ۇعسىتى . «ۇش سويىنى كىرگىزۇ ەكى ءتۇرلى رول اتقاردى، ءىرى، جاراستىرۇشى رەتتەدە فىلڭ مەن جىياتى ارانىستامى قايشىلىقتى

شەشتى، ەندى ءىرى، حان پاتشالىق داۋد- رىندە بۇددا ەدىنىنىڭ باتسى وڭىردە تارالۇن اىگىلەدى» . ۋاڭ گى كەيىنگى ءىيدى جاساۋدا «سويپلار» بوي كورسەتەنن تۇستاردىڭ جەڭىل، بۇمورلى، كەك تىنىسىنى بولۇن تالاپ ەتتى . بۇل تەاتردى جاساۋ بارىسىندا شىنچىياڭ ۇيعور اۋتونومىيالى رايوندىق پارىتكومنىڭ ۇكتە ءبولمى تارىخ، مادەنى مۇرا، ەدىن، كوركەمونەر قاتارلى جاقىتاردامى مامانداردى ۇيمەدالاستىرىپ، سەنارىيا، ئىي ۇزىندىلەر، مۇزىكا، كىم - كەشەك قاتارلى جاقىتاردا ەڭجەي - تەڭجەيلى دالەلدەۋ جانە تەكسەرۇ جۇرگىزدى . شىنچىياڭ مۇراجىبىنىڭ باستىعى بۇي جىيۇڭ قامقا بىلەن كىتابى قازىپ الۇ بارد- سى، تارىخى استارى، ماڭىزدى قۇنى سىياقتى- لارغا تەرەڭ قايتارلى ەڭجەي - تەڭجەيلى تۇسىنىك جاسادى .

قامقا كەسە بىتپەدى، قانىق بولغان بەيتانىس سەزىم قويان جىلى ورتالىق رادىيو - تەلەۋىزىيا باس ستانىياسىنىڭ كوكىم مەرەكەسىنە ارنا- ەان ساۋىق كەشەندە قويىلغان «قامقا كەستە» «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرىل- دى» اتتى تەاتردىڭ ماڭىزدى بولىگى، ول فىلڭ بايانداغان كول - كوسىر نۇرمىسى كە- شىرگەن ۇلى حان پاتشالىقى استاناسىنىڭ ەڭ دۇمادى سالتاناتىن بەينەلەدى .

ۋاڭ گى حان پاتشالىق داۋرىندەگى وردا بىيلەرىندە «سالىپاتىلىق پەن سالالاۋاتتى- لىق» بولۇ كەرەك، كورەرەمەندەرگە كورىپ بولغان وقىعالاردى كورسەتپەۋى، قانىق بولغان بەيتانىس سەزىم سىلاۋ كەرەك دەگەن كوز- قاراسىنى ۇستاندى . ءىرىنىشى نۇقسامى ويداعىداى جاسال- ەاننان باستاپ، ۋاڭ جىياۋۋان مەن ئىي جا- ساۋشى وۇ سۇي ۋاڭ گىنىڭ «دۇرىس بول- مادى» دەگەن جاۋاىبىن ارت - ارتىنان تاپسە- رىپ الدى .

قايتەندە دۇرىس بولادى؟ مۇزىكانى سان رەت تىڭدادى، ماتەرىيالدى سان رەت كوردى، بىيشىلەردىڭ قاتارىن وزگەرتتى، ءىيدىڭ ارەكتەن دە وزگەرتىپ كوردى، سوندا نا نە ءۇشىن دۇرىس بولمايدى؟ ۋاڭ گى جىياۋۋان داعارىپ قالىدى .

ناتىجەگە سۇيەمەل مۇزىكانى اۋنىستىر- عاننان كەيىن قول جەتتى . سول كۇنى خۇاڭجىياۋۋان مەن ارتىستەر كۇنى بويى جاتىتقۇ زالىندا سان رەت جاتىتقىدا ەشقاند- داي ناتىجەگە قول جەتكىزە الەاعانداى سە- زىندى . كەشكى استان كەيىن، ول جۇرەكتىلىك- پەن مۇزىكانى اۋنىستىرىپ كوردى، «بىاس رەجىسسەردىڭ جەتەكشىلىگىندە، ويمەدا بەي- نەلمەكشى بولغان جانە بەينەلەيمەن دەگەن ۇعمەدى قاراستىرىپ كوردىم» .

ايتقانداى - اق ۇنىمدى بولدى، جاڭا مۇزىكا وعان تىك سەزىم سىيادى، ارتىستەر دە وتە ءساتى بىلەدى . 4 كۇن شىشندە «قامقا كەستە» اقىرى اياقتاپ، ساحناعا شىققاندا ۇياڭ دا نازىك، ءىس - قىمىلى سىپايى دا سىرلى حان ساراينىڭ بىيشىلەر سىناققان ۇسى ءىي ۇزىندىسى رەجىسسەرگە دە، ارتىستەرگە دە وڭاي بولغان جوق . كەزدەسەمىسى قالىڭ، قىناي بەلدى، كەڭ جەڭدى، مەشپەت كويلەكنىڭ ەتەگى جەرگە سۇيرەتلىگەن، تۇغىشى رەت وسى 4 كىلوگىرام اۋنرىلتقاعى ءىي كىمەن كىيىپ، ءىي باستاۋشى ۋاڭ لۇ : مۇنىمەن جاقسى «قامقا كەستە» سىزىدەر جەتەك- يگەرگەن وىناقى ان مەن ءساندى ئىي مەس، ول تەرىپەلسىكە جانە كۇش - قۇانتا تولى بولۇى، حان پاتشالىق ەدۋىرىنىڭ سالا- تاناتى ساراي جوسىنن بەينەلەۋ ءۇشىن كىم بۇكىل دەنەگە جابىسىپ تۇرۇى كەرەك» . ئىي كىمەن كىيگەن بويجەتكەندەر ۋاڭ جىياۋۋان تىلگە تىيەك ەتكەن «تەپەن ەت بولپ تۇرۇدىڭ» نە ەكەنن ابدەن ءىلدى .

جۇرگەندە قامادى تەك كىشكەنە الۇ كەرەك، وىتكەننى تىزەنى كويلەك جاۋىپ تۇ- راتىندىقتان، قامادى ۇلكەن السانگر ەتەك- ئىزدى باسپ الاسىز؛ ءىيدىڭ سالماغى ەكى بىلەگىن بەن بەلگىزگە ءتۇسۇى، ارەكتە.

ئىز ءىر قالىپتان جازباۋى كەرەك . جاتىتقۇ اياقتاپ، تاماقتانغان كەزدە، بويجەتكەندەر- دىڭ بىلەگى اۋرغانى سونشالىق، ساقىپنى دا كوتەرە الەي قالغان ەدى .

«قامقا كەستەدەگى» بىيشىلەردەن باسقا، بۇكىل ئىي تەاتردىندا باسى، ساۋدا- گەر، السىپاتار، نەرىياز، دىقان، مالاىي، سارباز قاتارلى نەشە وىداعان كەيىپكەر بار، ولاردىڭ كىم - كەشەگى تارىخقا ۇيلەسۇى كەرەك . تۇماق نە ءۇشىن ۇشىر توپىلى، دوڭگەلەك توپىلى بولادى؟ كىم ۇڭىرنىڭ سول جامى نە ءۇشىن وڭ جاعىن جاۋىپ تۇرۇى كەرەك؟ ۇزىن كويلەكنىڭ ەتەگىن قاي كەزدە تىك ءتۇسەرۇ، قاي كەزدە جايىپ سالۇ كەرەك؟ مۇنىڭ بارلىغن تاپتەشتەي سارالاۋ كەرەك .

نىبا ەسكى جۇرتى حان پاتشالىق داۋد- رىندەگى توقىما بۇيمىدارنىڭ، كىم - كە- شەكتەرىنىڭ، اشەكەي بۇيمىدارنىڭ اسىل قامباسى، ئىي تەاتردىڭ كىم - كەشەكتەرىن جوبالاۋدا، ياك دۇڭلىنىڭ نەگىزگى زەرتسەۋ وببەكتىسى وىسلاز . مىسالى، «ۇزاق جاساۋ، ۇرپاقتاردىڭ اماندىغن تەلەۋ كەستەسىنىڭ» ورنەكتەرى «قامقا كەستە» ئىي كىمەننىڭ جەڭى مەن كويلەگىنە پايدالانىلغان .

ياڭ دۇڭلىن «بەس جۇلدىز شىعىستان كوتەرىلدىنىڭ» كىم - كەشەگىن جوبالاعاندا كوپ نەگىزدى كوركەم بولۇى، تارىخقا قۇرمەت ەتۇ نەگىزىندە كوركەمونەرلىك وڭىدەۋ جۇرگىزىلۇى ءىبسى دەپ تۇراقتاد- دىردى . «شىنچىياڭ ەجەلدەن بەرى كوپ نە- گىزدى مادەنيەت شوعىرلانغان جەر، سوندىق- تان كىم - كەشەك كوپ نەگىزدى، توعسىپا- لى، مول بولدى» .

ماتەرىيال جىناغان كەزدە شىنچىياڭ مادەنىي مۇرالار ارەولوگىيالىق زەرتسەۋ ور- نىنداعى، شىنچىياڭ مۇراجىبىندامى، خوتان مۇ- راجىبىندامى حان پاتشالىق داۋرىندەگى باتسى ۇڭىر كىم - كەشەك ۇلكىسى جولىن- دەگى ماتەرىيالدار كىم - كەشەك جوبالاۋعا وي جەلەسەن ازىرلەدى . كىم - كەشەك جوبالاۋ نۇقسامى بىتكەننەن كەيىن، دۇڭ نىڭ تاغى شىنچىياڭ مادەنىي مۇرالار ار- ەولوگىيالىق زەرتسەۋ ورنىنىڭ باستىعى لى ۇنىيىڭدىى ناقتى جۇمىستاردى كەمەلدەند- دىرۇگە كومەكتەسۇگە ۇسىنىس ەتەدى .

بويجەتكەندەر ۇز وىرازدارىن ويداعىداى سومدادى الەاشقى جاتىتقۇدا، A، B ەكى گرۇپپانىڭ ارتىستەرى بەلگىلەندى، بىاس رول سومداۋ- شى لى شياۋخۇي تۇغىشى رەت «چۇنجۇندى» 2020 - جىلىدىڭ سوڭىندا ءىلدى، ول ئىي تەاترى «لىۋ فاڭ» رولىنا ەندى عانا دايدىنا- لىپ بولغان ەدى .

ۋاڭ گى ونى زىدەپ كەلپ: «حان پات- شالىق داۋرىندەگى باتسى ۇڭىر بويجەتكە- ننىڭ رولىن سومداپ كور، 16 — 17 جاستا، اتى چۇنجۇن» . دەدى . «چۇنجۇن» دەگەن كىم؟ باتسى ۇڭىر بويجەتكەنى قانداى بولۇى كەرەك؟ تۇغىشى رەت سىناپ كورگەندە لى شياۋخۇي وىناقى بەينەدە سومدادى، ۋاڭ گى: «ولاى مەس، تاغى دا بايقاپ كور» . دەدى .

ەكىشى رەت ول ءىر ءبۇلدىرىشىن قىزدىڭ قىيالىن بويلاپ، سرتقى دۇنيەگە قە- زىعا قاراعان، اشىق - جارقىن بوز بالاعا عا- شىقتىغن بىلىدەردى، ۋاڭ گى مۇنى دا دۇرىس بولمادى دەپ قارايدى . ەڭ قىيىن ءىر كۇن بولدى، جاتىتقۇ زا- لىندا 12 ساعااتتى وىكىزىپ، ابدەن بولدىرعان لى شياۋخۇي دارمەنىسىز كۇبىدە دەنەگە قۇلاي كەتتى . وسى كەزدە بازار بىينە جاتتە- ەپ جاتقان رەجىسسەرلەردىڭ ئىي مۇزىكا ءۇنى وعان قۇت بەرگەندەي بولدى . قاتتى داۋىس شىغىپ، لار - شۇ بولغان سەرىك وىيىنى اپ - ساتتە ونىڭ بالالىق شاعىندامى اتاسىمەن بازار ارالاعان كۇندەرىن ەسىنە ءتۇسىردى .

ول ىرەققا ەلسە بىلەي جونەلدى، بىرىتىندەپ ۋاڭ گى ايتقان سەزىمىدى ءتۇسە- دى، «ۇزىنىڭ 16 — 17 جاستامى كەزدەگى» بولىمىس ايكىلەۋ كەرەك، بىرەۋگە زورلانا ەلكەتۇ مەمس . (جالعاسى 4 - بەتتە)